

Szenes Zoltán

A NATO békeműveletek Afganisztánban (ISAF) és a védelemgazdaság kérdései

A NATO műveleteinek bemutatása előtt *három előzetes megjegyzést* kell tenni.

Az *első*, hogy az ISAF-művelet – ahogy nevében is benne van – biztonság és segélynyújtó erő², amelyet a Szövetség az ENSZ felkérésére alkalmaz Afganisztánban. Ennek ellenére a NATO-erők a műveleti spektrum teljességében tevékenykednek, amelynek „gyors lefolyású”³ szélét a talibánokkal folytatott hagyományos és aszimmetrikus hadviselés jelenti (NB! a déli tartományokban gyakorlatilag háború zajlik a lázadók és a kormány-csapatok, valamint az ott lévő szövetségi erők között), a „*hoszabb lefolyású*”⁴ végét pedig a tartományi újjáépítő csoportokban végzett békeépítési feladatok jelentik.

A *másik fontos megjegyzés*, hogy az ISAF-művelet az első Európán kívül folytatott ún. *területen kívüli*⁵ misszió, és jelentősége ebből a fakadóan óriási. Nemcsak azért, mert az ISAF a NATO legfontosabb békeművelete (2004 júliusában az isztambuli csúcson döntöttek e prioritásról), hanem azért is, mert az Afganisztánban működő nemzetközi szervezetek közül a NATO a „legláthatóbb külföldi szervezet”, tehát egy esetleges kudarc az országban a Szövetséget sújtaná legjobban. Végül meg kell említeni, hogy Afganisztán – mint csepp a tengerben – mutatja a NATO jelenlegi problémáit (stratégiahiany, szükséges erővel alá nem támasztott politikai döntések, nemzeti korlátozások, a harci, illetve nem harci feladatvállalások kettészakadása a nemzetek egy részénél), amit csak egyetértéssel és közös akarattal lehet meghaladni.

A békeműveletek növekvő szerepe

A NATO béketámogató műveletek terén tett kötelezettségvállalásai mindazonáltal jelentős növekedést mutatnak. Míg 1996-ban „csak” a boszniai szerepvállalás volt ilyen feladatnak tekinthető, addig 2002-re Bosznia mellett három további művelet: az Operation Active Endeavour (OAE), a NATO Response Force (NRF) Concept, valamint koszovói művelet feladataival bővült. 2007-ben azonban további hat új feladat jelentkezett, melyek közül az ISAF abszolút értelemben is prioritást kapott a bukaresti NATO-csúcson.

Az ISAF rendeltetéséből fakadó fő feladatok mellett a szövetségi erők egy sor kiegészítő feladatot is ellátnak az afgán kormánnyal való együttműködésben. Ezek a feladatok egy-egy körzetben, területen egyszerre jelentkeznek és átfogó megközelítést

2 security assistance

3 high end

4 low end

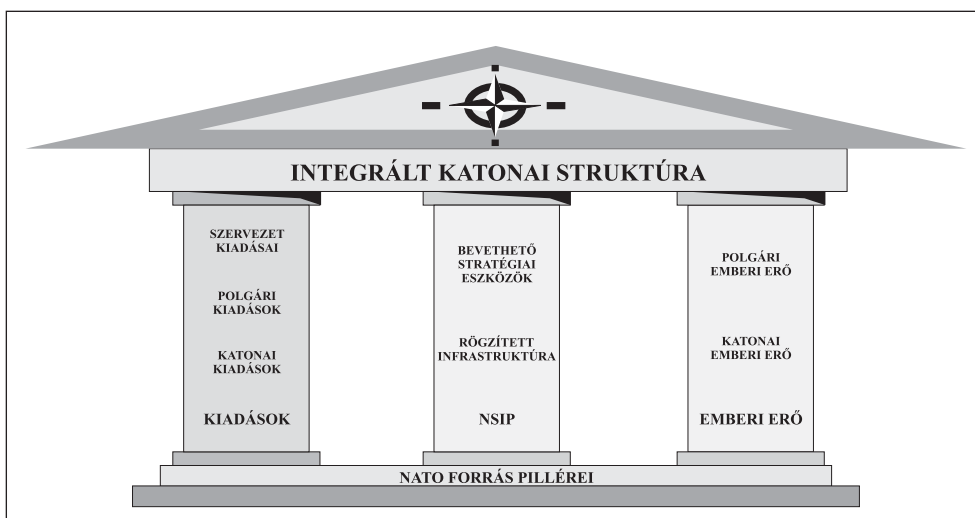
5 out of area

igényelnek. Az ISAF a feladatait 2003-tól fokozatosan vette át. A felelősségi körzet lépcsős kiterjesztéséhez nemcsak a „hadműveleti helyzet”, hanem a politikai egyetértés fokozatos megérése járult hozzá. Az első szakaszban a NATO-erők a tevékenységüket még csak a fővárosra, Kabulra korlátozták, de a politikai konszenzus létrejötte után a kiterjesztés gyorsan megvalósult: az északra irányuló második fázis 2004 októberében kezdődött, amit 2006 augusztusában a déli, harmadik szakasz, októberben pedig a nyugati, negyedik, fázis követett. Ez év elejétől a NATO felelős az ország teljes 645 ezer négyzetkilométeres területéért.

Az elmúlt négy évben a NATO *nagyarányú létszámfejlesztést* hajtott végre az ISAF-nál. 2008 októberi adatok szerint a szövetségi csapatok létszáma elérte az 50 700 főt, amelyet 38 ország bocsátott a NATO-művelet számára. A legnagyobb teherviselők közé az USA (20 600 fő, nem számítva az OEF erőket), Nagy-Britannia (8830 fő), Franciaország (2730 fő), Németország (3310 fő), Kanada (2500 fő), Olaszország (2350 fő) és Hollandia (1770 fő) számítanak. Közép-Kelet-Európából a legnagyobb kontingenst Lengyelország biztosítja (több mint 1130 fő). Magyarország hozzájárulása 310 fő volt a jelzett időpontban. Hozzá kell tenni, hogy a nemzeti támogató csoportoknál további 6400 fő szolgál, akik közvetlen NATO-feladatokra nem vehetők igénybe.

A műveletek finanszírozása

Finanszírozási szempontból a NATO *három mechanizmus-típussal* rendelkezik: ezek a közös finanszírozás, a többnemzeti finanszírozás és a nemzeti finanszírozás. Itt nagyon fontos tudni, hogy melyik milyen elven működik. A közös finanszírozás azt jelenti, hogy a NATO szervezete fizeti a tagállamok közös befizetéseiből az adott költséget, az elfogadott költségmegosztás alapján. A többnemzeti finanszírozás kívül esik a NATO szervezetének hatáskörén, és azt jelenti, egy vagy több tagállam megál-

A NATO három forrás pillére

lapodik, hogy megossza egy program költségeit. (Ilyen finanszírozásra számos példa hozható, olyanok mint a NATO Eurofighter Program, vagy például a Tornado Fejlesztési Programja, a NEMTA, amelyet négy tagállam finanszíroz. A harmadik finanszírozási mód pedig a nemzeti finanszírozás, amely során mindössze egy tagállam vállalja ennek felelősségét. Ilyen például a NATO katonai személyzetének illetménye és személyi juttatásai, amelyre a Szövetség forrásait nem lehet felhasználni.

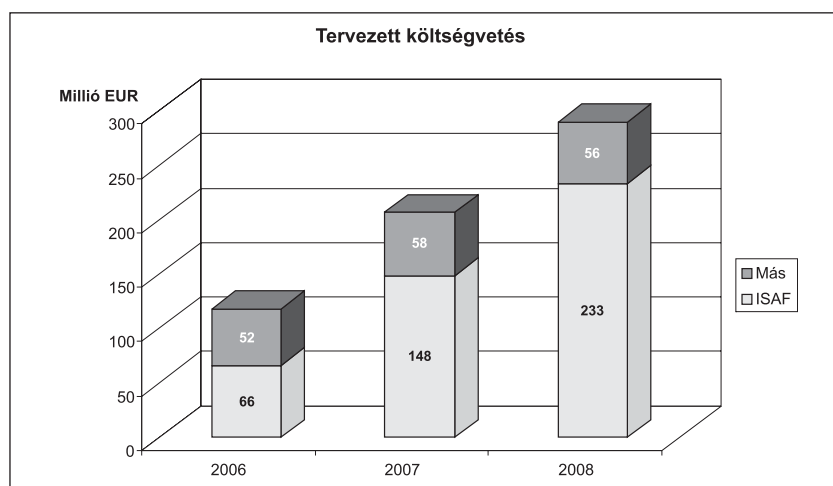
Mindezidáig e módok a NATO három forrásterületét támogatták, úgymint: költségvetés, NATO biztonsági és beruházási programja (NSIP) és a személyzet, vagy emberi erőforrások. Mindhárom forrásfajta az integrált katonai parancsnoki struktúrát szolgálja. Megjegyzéseim azonban csak az első pillérre, azaz a költségvetésre vonatkoznak.

A legegyszerűbb értelemben a költségvetéshez a folyamatban lévő, vagy műveleti és fenntartási költségek tartoznak, az NSIP költségvonzatai, a befektetett vagy fő-költségek, és az emberi erőforrások költségei.

A költségvetés kategóriáján belül található három altípus:

- A bal oldali oszlop aljától kezdve a nemzetközi katonai kiadások (International Military Budget), amit gyakran csak katonai kiadásoknak rövidítenek, a parancsnoki struktúra katonai programjait támogatja a NATO-n belül.
- A polgári kiadásokból a NATO főparancsnokság költségeit fedezi Brüsszelben. Ezt a költségvetést nagyjából a polgári munkaerő, a tudományos programok és az információs programok között osztják fel.
- A szervezeti kiadásokat például NATO beszerzési és logisztikai szerveinek költségei jelentik, mint például NETMA, NAPMA és NACMA.. A szervezeti költségvetést gyakran a tagállamok egy csoportja állítja össze bizonyos programok támogatására, vagy kapcsolódó beszerzésekre.

Míg 2006-ban 117,5 millió Eurót költött a Szövetség béketámogató műveletekre, addig ez az összeg 2007-ben 206,3 millió EUR-ra, 2008-ban pedig 289,4 millió EUR-ra emelkedett. Míg 2006-ban az ISAF költségvetése valamivel több mint felét, azaz

A NATO béketámogató műveletek költségvetéseinek tendenciája

56%-át tették ki a teljes béketámogató műveleti költségeknek, addig ez a részarány 2008-ra már igen jelentős 80%-ot képviselt.

A nemzeti és a NATO forrásokat vizsgálva megállapítható, hogy tagállamok összesen a nemzeti össztermékük 2,7%-át költik védelemre. Ebből 0,4%-ot a NATO közösen finanszírozott forrásai tesznek ki. Mindössze 0,2% az az összeg, amelyet az első pillérre, azaz a katonai kiadásokra fordítanak.

<i>Finanszírozási forrás</i>	<i>M€</i>	<i>M\$</i>
Katonai kiadások	1048	1350
Polgári kiadások	186	240
NSIP	640	824
Közös finanszírozás	1874	2413
Katonai létszámköltség	800	1030
Összesen	2674	3444

A katonai személyzeti költségeket becsléssel, 13 ezer fő békelétszámra kalkuláltak. Jól látható, hogy a közös finanszírozás az az összekötő elem, amely összefogja az erőket és a nemzetek erőfeszítéseit a parancsnoki és ellenőrzési rendszeren keresztül.

A katonai kiadások tekintetében láttuk mekkora összeget képvisel az ISAF. A NATO biztonsági és beruházási programja (NSIP) pedig, amely a második pillér volt az előbbi ábrán, még ennél az összegnél is jelentősebb mértékű forrásokkal járult hozzá az ISAF sikeréhez. Az NSIP költségvetésének az ISAF-re fordított hányad majdnem 80%-át, azaz 514 millió EUR-t tett ki 2007 évben.

Melyek ezek a jelentősebb infrastruktúrafejlesztési projektek Afganisztánban, amelyek innen nyernek finanszírozást? Igen számottevő fejlesztések történtek a kandahári repülőtér kapcsán, ahol a tűzszerészeti mentesítést követően új kifutópálya építése, kiszolgáló létesítmények, utak és gurulóutak valósultak meg, de felépült egy üzemanyagtöltő állomás, és a vízellátás modernizálása mellett egy szennyvíztisztító telep is. Hasonló fejlesztések történtek Mazar-e-Sharifban is. Bagram tartományban repülő és helikopter leszállópálya épült, de másutt is hosszan sorolhatnánk az infrastrukturális fejlesztéseket. A fejlesztések jelentős mértékben hozzájárulnak az ISAF sikeréhez is.

Eredmények és kihívások

Az ISAF többéves tapasztalatai azt mutatják, hogy a szövetséges erők jelentős hozzájárulást tettek a stabilitáshoz és a biztonsághoz a 26 tartományi PRT-k⁶ révén. Különösen az elmúlt két évben a biztonság felértékelődése figyelhető meg a misszió eredményes végrehajtása szempontjából. A biztonsági feltételek javítására a Szövetség egésze, a nemzetek külön-külön, az afgán hadsereg és a háromoldalú együttműködés (Afganisztán, Pakisztán, ISAF) közösen tesz erőfeszítéseket.

6 Tartományi Újjáépítési Csoport

A bukaresti csúcsot (2008. április) követően új hozzájárulások, vállalások megtétele és a lázadókkal való valódi harc van napirenden. A misszió elhúzódása várható, ami egyben jelentős szövetségi (katonai költségvetési) forrásigénnyel fog járni. A Szövetség egyre több pénzt kér a nemzetektől az afgán biztonsági erők (hadsereg, rendőrség, titkosszolgálatok) fejlesztéséhez. A nemzetközi aktoroknak (ENSZ, EU, nemzetközi szervezetek és nem kormányzati szervek) szintén többet kellene fordítani az országra, hogy a megkezdett társadalmi, gazdasági és infrastrukturális változások visszafordíthatatlanok legyenek. Az afganisztáni új stratégia csak akkor lesz megvalósítható, ha a nemzetközi közösség a jelenleginél többet áldoz a közép-ázsiai országra.